

Isten Vele, Igazgató Úr!

Utoljára a temetőben találkoztam Brisits Frigyessel. Én apámat látogattam, ő nem tudom, kit.

Kérdeztem is. — Terepszemle — mondta derűsen. Aztán még egy-két lapot kaptam tőle — figyelte volt tanítványai életútját, s nem fukarkodott a jó szóval és intelmeivel, nagybetegen, iszonyú szenvedései közepette sem — s most, karácsonyra megérkezett a gyászjelentés, meghalt, nyolcvanesztendő korában.

Ha csak közös szakmánkból ismerném, könnyebben mozogna a tollam. „Rangjainak” sorolása az ilyenkor dukáló fénybe vonná a nekrológot: az irodalomtudományok doktora volt professzori címmel, néhány év óta az Irodalomtörténeti Társaság elnökségének nagyra-becsült tagja, jeles esztéta, nélkülözhetetlen Vörösmarty-kutató; fiatal tudós kollégái sokat idézték. Itt kellene helyet szorítani bátor embersége dokumentumainak is, ha már nem rögzítette volna őket oly biztos érzékkel annak idején a szélsőjobbboldali sajtó, amikor két paptársával együtt — „a magyar ifjúság sorai mögött megbúvó demokratikus fertőzet” egyik okaként támadta.

Az egyik felsoroltat 44-ben le is mészárolták, miheztartás végett: ez tán jelezte „kor-szerűtlen” gesztusai, a maga törvényei szerinti létezése veszedelmességét.

De, mondom, ismertem, szerettem és becsültem, s persze tartottam is tőle; nem vállalom siron túli szemrehányásait a stílustörés miatt, mert erre igen kényes volt; nem volt ünnepléshez szokott karakter, díszes önélelműve modellje. Túl sokat tudott a világról, a nagy tettek, a mutatós sikerek mulandóságáról, s a csendes példázatok halhatatlanságáról. Vizsgáztatom emlékeimet, s máris tetten érem az ő munkáját: nem tudományos és közéleti érdemeivel épült belém. Nem azzal, amit tudni illik, sőt tudni kell róla mindenkinek, aki a magyar irodalomban foglalatoskodik, hanem embersége, pedagógusi példája természetességének, létezése szakadatlan — s persze önmérsztő, és ezek szervezetévé átlényegült — sugárzásával. Hogy: volt. S aki igazán volt, van is. Országos és országhatáron túli hírnevű költők, színművészek, tudósok, zeneszerzők, tucatnyi Kossuth-díjas, s csendesebb munkák dísztelenebb munkásai karácsonya lesz szomorúbb az idén. Messze tájakra jutottak el néhai tanáruk, igazgatójuk, önképzőköri elnökük egyértelmű hitétől, a bibliai halászok, védetlen, egyszerű és mezítlábas szellemi ősei életcéljaitól. Ez, azt hiszem, így is van rendjén; a jó nevelő árulásra, eszméi lázas korrekciójára buzdítja tanítványait, s nem a múlt tengere, hanem a jövő csúcsai felé kalauzolja őket.

De az ember a jövőjébe a múltjából indul, s nem tud tisztességesen tanítani, ha elfelejti, hogy őt is tanították.

Emlékezet tartja össze a világot — szokta volt mondogatni. Hogy összetartsam magam — ezt a szétartó világot, szeretném még egyszer megölelni, emlékezetben. Isten vele, igazgató úr, még egy kis türelmet kérünk, mert itt van dolgunk, azt hisszük legalábbis, de aztán, előbb vagy utóbb jövőnk mi is, egytől egyig, csöngetésre ott leszünk mind egy szálig.

(Abody Béla, 1949;
Élet és Irodalom — 1969 december)